Vasile Alecsandri

Editura Bestseller

bestseller

Carte electronică publicată cu sprijinul Ministerului Afacerilor Externe – Departamentul Politici pentru Relația cu Românii de Pretutindeni.

MINISTERUL AFACERILOR EXTERNE
DEPARTAMENTUL POLITICI PENTRU RELAȚIA CU ROMÂNII DE PRETUTINDENI

Istoria unui galben

În noaptea trecută, pe la un ceas după douăsprezece, am fost trezit din somnul dulce ce gustam, prin un zinghet metalic care m-a mirat foarte mult, nefiind obișnuit a auzi asemene armonie la ceasuri atât de târzii. Acel sunet mi se părea că venea din fundul odăii și că ieșea dintr-o cutioară de fildeș săpată, ce se zărea pe masă în razele lunii care răzbătea prin fereastră. M-am sculat iute din pat pentru ca să cunosc pricina zuruitului pomenit, am luat în mână acea cutie unde pusesem dimineața un galben olandez și o para mare turcească, am deschis-o cu luare-aminte, și adâncă a fost mirarea care m-a cuprins, auzind deodată două glasuri străine ieșind din cutie, două glasuri de altă lume, care zbârnâiau, țiuiau și se sfădeau de moarte.

Să mărturisesc că m-au apucat fiori reci în fața acelei minuni, nu socot că a fi vreo rușine

din parte-mi, pentru că nu sunt deprins a trăi printre spirite. Spun drept că atunci m-am crezut înconjurat de vedenii, fantasme, stahii, strigoi, moroi și de toate ființele fantastice câte joacă parola și hora cu miezul nopții, în lumina lunii. Peste puțin însă liniștindu-mă ceva, nu știu cum s-a făcut că am gândit la A. Donici, fabulistul, și aducându-mi aminte de fabula lui Fierul și argintul, în care aceste două metaluri țin un dialog atât de înțelept, deodată zic, o lumină cerească îmi trecu prin minte, și am înțeles următorul adevăr: că și metalurile au suflet, mai ales aurul și argintul, de vreme ce ele însuflețează și mai de multe ori desuflețează oamenii; în urmare trebuie să aibă și grai.

Sprijinit de această frumoasă descoperire, m-am simțit îndată cuprins de o femeiască curiozitate și, fără dar a pierde vreme, m-am lungit într-un jilț elastic, am așezat cutioara lângă mine pe masă și, cu țigareta aprinsă, m-am pus pe ascultat. Razele lunii, precum am zis, se jucau pe covorul din odaie, zugrăvind felurimi de figuri, și unele, lunecând pe cristalul călimărilor, tremurau chiar deasupra galbenului și a paralei, la care mă uitam cu ochii țintiți. Aceste două monede se aflau atunci în focul cel

mai înflăcărat al convorbirii, amândouă săltând din vreme în vreme cu mânie și bătându-se, zuruind, de marginile cutioarei. Iată ce ziceau:

GALBENUL: Dar, mă mir de stăpânul meu cum de a uitat cine sunt eu și m-a pus la un loc cu o biată para ca tine, ce nu faci acum nici trei bani, atât ești de ștearsă și de ticăloasă!

PARAUA (plesnind de ciudă): Râde dracul de porumbrele negre!... Dar nu vezi, ciuntitule, cât ești de ros de chila zarafilor?... nu te vezi că ai ajuns în trei colțuri, că ai scăzut și ai slăbit cât un irmilic de cei noi?... Ți-ai pierdut toți dinții, sărmane, și vrei să mai muști pe alții?

GALBENUL (cu fudulie, ridicându-se în picioare): Leul deși îmbătrânește tot leu rămâne, asemene și galbenul tot galben!

PARAUA (săltând des și iute de râs): Galben, tu?... Cu adevărat, sărmane, ești galben, dar de gălbenarea morții.

GALBENUL: Ian ascultă, cadână bătrână, nu te juca cu cuvintele, că, deși sunt acum în trei colțuri, pe loc înfig unul în tine.

PARAUA (cu dispreț și cu un aer de mărire): Eu am trecut prin degetele ienicerilor și nu mi-a fost frică! Tocmai tu vrei să mă sperii?

Ambele mele monede stătură puțin într-o

poziție teatrală, ca doi dușmani viteji care se măsoară cu ochii pân-a nu se încleșta la luptă. Eu mă uitam la ele fără nici a mă răsufla, atât eram de curios a vedea un duel bănesc; dar așteptarea mea fu și acum înșelată, precum a mai fost de multe ori în acest soi de întâmplări.

Provocatorul, adică galbenul, văzând maiestatea și curajul protivnicei lui, se domoli, se trase înapoi, și prin această mișcare aduse o nouă dovadă observării ce am făcut demult, că: fala mare ispravă n-are.

GALBENUL (după o scurtă tăcere): Nu te bucura, proasto, că eu mă voi înjosi a te onora cu loviturile mele, și dacă te-am și amenințat dinioarea, nu spera că-mi voi uita rangul într-atâta încât să mă ating de tine. Știu, slavă Domnului! câtă depărtare este între noi. Familia mea-i de aur și neamul tău de-abia de argint.

Cum îndrăznești dar a socoti că eu, care am fost slăvit de cei mari și legănat în sânul lor, eu, care sunt fruntea banilor, eu să mă măsor cu tine? Sărmană! gândește cât ai rămas de neînsemnată-n lume și vezi mai înainte de toate că ești de o mie patru sute douăzeci de ori mai puțin decât mine.

PARAUA: Fricosule aristocrat! se vede că ai

locuit multă vreme în sânul domnului M. și că de la dânsul ai câștigat simțirile dobitocești sub care îți ascunzi lipsa curajului. Tu, olandez, tu să rostești cuvinte de familie și de noblețe! Rușine, rușine să-ți fie!

Am cunoscut mulți compatrioți de-ai tăi în deosebite rânduri și în deosebite pungi, și mărturisesc că i-am aflat curați de fire și de caracter; dar tu, negreșit ești minciunos, calp, bastard, c[...]ți arăți arama fără cât de puțină sfială. (Suspinând): Unde-i, unde-i frumosul și nobilul olandez cu care m-am iubit atât de fierbinte la anul 1820 în buzunarul căpitanului Costiță, pe când acest vestit corăbier călătorea pe Marea Neagră!... Unde-i acum să te facă una cu cutia în care ne găsim și să mă răzbune de obrăzniciile tale.

GALBENUL (uimit de tulburare): La anul 1820?... Căpitanul Costiță?... Marea Neagră?... Ce spui?... Tu erai atunci cu mine?

PARAUA (într-o nespusă mirare): Cu tine! Ce fel?

GALBENUL (repede, adunându-și suvenirele): Dar... îmi aduc aminte... într-o noapte întunecoasă, marea era întărâtată de furtună... corabia era să se înece la Sulina... Toți se rugau

lui Dumnezeu ca să-i scape....

PARAUA: Așa este, bine zici. Eu tremuram de frică și, deodată, zuruind cu disperare, m-am aruncat și m-am lipit...

GALBENUL: (dându-se de-a dura către para): Și te-ai lipit de pieptul meu, care de mult ardea pentru tine în focul unei dragoste nemărginite.

PARAUA (lunecând către galben): Ah!

GALBENUL și PARAUA (lipindu-se într-o amoroasă îmbrățișare):

Soarele meu! Luna mea!

Zinghetul pricinuit prin înfocata atingere a monedelor se schimbă încet-încet într-o zuruire slabă sau, mai bine zicând, într-o suspinare metalică care se pierdu în deșerturile lumii și al cutiei.

O tăcere drăgălașă urmă după aceasta, tăcere ce dovedea o mare câtime de simțire în sânul monedelor; tăcere scumpă și mult mai glăsuitoare decât însăși vorba; tăcere care mi-a atins până și mie, un străin, coardele inimii și mi-a adus două lacrimi de compătimire pe marginea genelor.

Peste câteva secunde ambii amorezi se traseră puțin înapoi, se uitară lung unul la altul, făcându-și amândoi o dureroasă revizie, și ziseră

următoarele, cu glas pătruns:

GALBENUL (oftând din greu): Cât ești de schimbată, iubita mea!

PARAUA (suspinând cu durere): Cât ne-am schimbat, dragul meu!

GALBENUL (cu amărăciune): Ce crudă și nemilostivă-i vremea! Coasa ei nu se ostenește niciodată!... Plăcere, frumusețe, tinerețe, toate sunt secerate de dânsa!... Astăzi ele strălucesc cu tot farmecul lor și mâine se pierd. Tristă soartă! Lume deșartă!

Viață ticăloasă! Ah! Ah!

PARAUA (cu blândețe îngerească): Nu te mâhni, luceafărul meu, că nu suntem numai noi supuși acelor crude pravili ale soartei. Fierul că-i fier și încă ruginește, dar noi care suntem meniți prin însăși firea noastră a fi jertfa lăcomiei oamenilor!

GALBENUL: Îți aduci aminte, scumpa mea, de-acea epocă fericită când ne-am întâlnit în buzunarul căpitanului Costiță?...

Sufletele noastre erau făcute unul pentru altul, c[...]ndată ce ne-am zărit ne-am și simțit cuprinși de dragoste. Cât de frumoasă erai tu atunci cu fața ta rotundă și albă ce sticlea și strălucea ca o tabla de dulceți. Cu câtă grație se

îndoia talia ta gingașă și subțire!

Ce glas dulce și armonios aveai tu atunci!

PARAUA: Atunci?... Dar atunci și tu erai tânăr, frumos, voinic; atunci erai luciu și plin de farmec; atunci aveai pe-mprejur o coroană cu zimți din care ieșeau scântei amoroase ce-mi pătrundeau inima. Atunci eram amândoi în vrâsta dragostei, ne iubeam și ne dezmierdam toată ziua și toată noaptea, încât mi s-a ros jumătate de față atunci... dar acum...

GALBENUL (într-o deplină desperare): Dar acum?

PARAUA (râzând): Acum suntem ca doi tăciuni care fac numai fum făr-a da pară.

GALBENUL: Eu, tăciune, eu care...

PARAUA: Lasă monologul pe altă dată și-mi spune ce te-ai mai făcut din ceasul acel crud când am fost despărțiți? Prin care valuri, prin care pungi, prin câte soiuri de degete ai mai trecut?

GALBENUL: Ah! iubita mea, câte întâmplări am avut de la 1820 încoace!... De câte ori am trecut de la treptele cele mai nalte ale societății la cele mai de jos, din mâinile cele mai curate în labele cele mai mârșave, de la sânurile cele mai nobile la piepturile cele mai deșarte de oricare

simțire! Nu este soartă în lume mai curioasă și mai vagabondă decât a ființei nenorocite ce se numește monedă. În veci și peste tot locul slăviți și doriți, noi suntem pricina celor mai multe fericiri și nenorociri pe pământ și, cu toate aceste, rareori întâlnim suflete de acele închinate nouă și vrednice de toată lauda, care, cunoscând prețul nostru, ne păstrează ca moaște sfinte în fundul unei lăzi de fier, ne păstrează, zic, ani întregi și ne scapă de acea frecătură necontenită a degetelor omenești, care roade podoabele noastre.

PARAUA (cu ceva nerăbdare): Le știu aceste toate; spune-mi mai bine istoria ta.

Nu am trebuință să mai adaug cât de mult se ațâțase curiozitatea mea. Istoria unui galben, povestită în întunericul și în tăcerea nopții, era pentru mine o petrecere nesperată. Mi-am aprins iute o a doua țigaretă, și galbenul începu așa:

GALBENUL: Istoria mea este legată cu deosebite anecdote ce s-au întâmplat sub ochii mei persoanelor la care m-am aflat, anecdote triste sau vesele, unde eu am jucat totdeauna rolul cel mai de căpetenie și în care mi s-a înfățișat prilej a face multe însemnări și

descoperiri asupra oamenilor. M-am folosit mult de privilegiul ce avem noi, banii de aur, a fi strânși cu scumpătate la pieptul lor, pentru ca să le cercetez și să le cunosc inimile de aproape; și tu, iubita mea, știi ca și mine câtă mârșăvie plină de dezgust este ascunsă înlăuntrul unor bipede care se zic creștini cu frica lui Dumnezeu. Ascultă dar, și nu te supăra dacă fără voie ideile mele ți-or părea câteodată cam posomorâte.

După ce ne-a despărțit căpitanul Costiță la Galați, dându-mă pe mine unui boierinaș ce-i vânduse grâu, am suspinat multă vreme gândind la tine, la fericirile pierdute ale dragostei noastre și crede-mă că dacă mi-ar fi fost cu putință mi-aș fi răpit viața de desperare; dar firea nedreaptă n-a vroit să ne dea și nouă, galbenilor, dritul scump de a ne sinucide; în urmare am fost silit să-mi mistuiesc durerea-n suflet și să urmez pe noul meu stăpân la moșia lui. Dar poți tu să ghicești în ce chip l-am urmat?...

Ascuns, soro dragă, în ciubota lui și călcat în picioare ca un ban de nimică, pentru că boierul se temea de tâlhari. Știu că această rușine se întâmplă ades banilor care au nenorocire a pica

în pungile boierinașilor de la țară, dar eu încă nu pățisem o asemene înjosire și mă înădușeam de ciudă. Ah! ziceam atunci, de ce nu am putere să-i fac o provocare, precum se cuvine între persoane bine crescute, și să-l străpung cu spaga rigăi de Olanda!... Ce folos însă! Eu ziceam, eu auzeam. În sfârșit, acel drum plin de chinuri se săvârși după cum dori stăpânul meu: el ajunse acasă cu toți banii în ciubotă fără să fi întâlnit nici măcar un potlogar pe drumul mare.

... Vai mie! nu putea ști
Că procesu-n a lui stare sta gata a năvăli.

PARAUA: Nu-mi spui că te-ai făcut literat?

GALBENUL: M-am găsit odată din întâmplare jumătate de ceas în buzunarul unui poet.

PARAUA: Urmează-ți povestirea.

GALBENUL: O împresurare de moșie îl sili pe bietul boier a alerga la Iași spre a se lupta cu tagma judecătorească, însă din nenorocire în capitala asta el nu putu să întrebuințeze mijlocul ciubotelor spre scăparea galbenilor lui, precum o făcuse în drumul cel mare, căci aici oarecare director de tribunal i-a luat până și ciubotele din picioare. E de prisos să mai adaug că eu împreună cu toți ceilalți ai mei tovarăși trecurăm în punga acestuia și că sărmanul

boierinaș se întoarse acasă cu părul alb, cu giubeaua ruptă și cu buzunarele sparte. Nenorocirea lui m-a cuprins de puțină jale, dar pe de altă parte mi-a adus o mulțumire ascunsă, căci răzbunarea este una din cele mai vii mulțumiri ale oamenilor și ale galbenilor olandezi.

PARAUA (oțărându-se): Mă îngrozești cu vorbele aceste.

GALBENUL (cu fanfaronadă): Da cum socoți?

PARAUA: Nu mi-ar părea curios dacă ai fi un ducat venețian, pentru că aceștia cred numai în vendetta lor, dar tu, olandez...

GALBENUL: Nu te atinge de naționalitate, soro dragă, că mă supăr.

PARAUA: Pardon, scumpul meu; n-am vroit să te mâhnesc.

GALBENUL: Te cred, iubita mea. Unde mă găseam?... La directorul de tribunal. Nu ți-oi descri figura lui, pentru că era foarte neînsemnată, dar ți-oi vorbi de buzunarul său. Știi că noi, banii, judecăm mai totdeauna oamenii după pungile și după buzunarele lor, și eu mărturisesc că acest fel de judecată mi se pare cel mai nimerit într-o epocă unde domnește interesul. Dl Buffon, naturalistul

francez, a zis că: stilul arată omul; eu zic că: buzunarul arată omul. El este cea mai sigură caracteristică a firii, a patimilor și a moralului său. De pildă, buzunarul unui cheltuitor este spart; punga unui zgârcit e făcută de materie groasă și trainică și e legată cu nouăzeci și nouă de noduri ș.c.l.; iar buzunarul directorului putea foarte bine să dea o lămurită idee de haos, căci nu avea nici margini, nici fund.

Închipuiește-ți dar, scumpa mea, ce groază m-a cuprins când m-am rătăcit în acel sac lung și adânc! Mă credeam pierdut întocmai ca un călător în pustiurile Africii, dar mă înșelam, pentru că buzunarul suspomenitului director de tribunal nu semăna nicidecum cu un pustiu; acesta dimpotrivă era locuit de feluri de neamuri străine și pribegite acolo din alte pungi.

Când am ajuns la marginile acelui sac, am găsit o poporație foarte amestecată de galbeni olandezi și nemțești, de irmilici vechi și noi, de carboave, până și de sfanțigi, până și de firfirici, care cu toții trăiau într-o armonie ce m-a adus în mare mirare, cunoscând dihoniile care despart astăzi națiile.

PARAUA: Cum, frate, carboavele și irmilicii

erau prieteni?

GALBENUL: Nu numai prieteni, dar aș putea zice frați de cruce, dacă n-aș ști că irmilicii sunt dușmanii sfintei cruci. Și această unire eterogenă știi tu de unde se trăgea?... Din crudul obicei care silise pe fiștecare monedă a-și lepăda naționalitatea, când a intrat în acel buzunar directoresc. Acole, galbenii, irmilicii ș.c.l. nu se mai numeau nici galbeni, nici irmilici, nici carboave.

PARAUA: Dar cum, cum?

GALBENUL: Martori!... Înțelegi acum? De pildă, galbenii se chemau martori de treizeci și cinci de ani; irmilicii martori de patrusprezece sau de șasesprezece ani, după vârstă; carboavele martori de doisprezece ani; și toți la un loc alcătuiau un popor nou, cunoscut sub nume de: nația dovezilor sunătoare... Mă pricepi acum?

PARAUA (oftând): Te pricep. (După o mică tăcere.) Și mult ai șezut tu acolo?

GALBENUL: Așteaptă. Voi, turcilor, aveți un proverb pe care nu mi-l aduc aminte, dar care se începe cu haram...

PARAUA: Haram gheldi, haram ghiti.

GALBENUL: Tocmai; acest proverb, pe cât înțeleg, vrea să zică că de banii luați nedrept nu

s-alege nimică.

PARAUA: Bre! Nu te știam poliglot.

GALBENUL: Cum să nu fiu poliglot, soro dragă, dacă am slujit oarecând drept plata unei subscrieri la un Tetragloson, care era să iasă... dar să venim la proverbul pomenit, pentru ca să vezi cum se adeveri înțelesul lui.

A doua seară, după intrarea mea în colonia dovezilor sunătoare, stam la vorbă cu câțiva martori de deosebite vârste și povesteam pe rând chipurile înșelătoare ce întrebuințase stăpânul nostru pentru ca să ne tragă în sânul lui, de la răzeși, de la văduvele sărace și de la toți nenorociții împricinați, la care ne aflasem mai înainte, când deodată o mână lacomă ne cuprinse grămadă în palmă și ne trânti ca vai de noi! pe o masă de cărți unde se juca stos. Câteva perechi de ochi se țintiră cu dragoste asupra noastră, și după câteva talii, o altă mână străină se întinse spre noi și ne trase într-un alt colț al mesei. Directorul nu mai era stăpânul nostru... El ne pierduse pentru totdeauna. Pare că-l aud și acum cât de tare se blestema, cum se ocăra pe sine cu cuvintele cele mai proaste pentru că jucase, în vreme ce noul meu stăpân îi zicea din vreme în vreme cu sânge rece: haram gheldi,

haram ghiti!

De-atunci m-am pătruns de adevărul acestui proverb și am luat o mare opinie de înțelepciunea musulmană.

PARAUA (se închină): Îmi pare foarte bine.

GALBENUL (urmând cu foc): Înțelepciunea și paralele turcești sunt două lucruri care mi-au câștigat inima.

PARAUA (cu ceva cochetărie): Berbantule...

GALBENUL (după un zâmbet): Tânărul ce mă câștigase în cărți era una din acele ființe a cărora nume se sfârșește în escu, când se află la Moldova, și în eanu, când merg la Valahia; ființe problematice, care trăiesc făr-a avea nici un chip de viețuire, care pică năpaste în casele și la mesele oamenilor și care astăzi se primblă în droște de Brandmaier, îmbrăcați în straie nouă, încălțați cu botine de glanț, și mâine îi vezi plămădind glodul ulițelor cu ciubote rupte, cu surtucul descusut și cu pălărie roasă pe cap; trântori paraziți ce s-au introdus de o bucată de vreme în societatea românilor, speculând nevinovăția și încrederea lor, și care au fost crescuți la școala vestitului Robert-Macarie, de coțcărească pomenire.

Acel interesant copil al civilizației, acel nobil

cavaler... de industrie, petrecea o mare parte a zilei închis în odaia lui cu o pereche de cărți în mâini, pe care le amesteca necontenit, le așeza în deosebite chipuri, le sucea, le tăia, deprinzând și iscodind fel de fel de teșmecherii ce întrebuința seara spre a pungi pe pontatori.

Și trebuie să mărturisesc că el ajunsese la o dibăcie atât de măiastră în măsluirea cărților, încât ar fi meritat cu toată dreptatea o odă escamotofilă în soiul acelei adresate dlui Rodolfo de dl Eliad, marele ammiratore della prestidigitazione.

PARAUA (boldind ochii): Ce cuvinte sunt aceste?

GALBENUL: Aceste sunt câteva cuvinte dintr-o nouă limbă românească ce se descoperă acum la București.

PARAUA: Dar escamotofil ce bazaconie este?

GALBENUL: Escamotofil e văr primar cu brațalba, cu lungumbra și frate de cruce cu Broascăoaietaurie și cu impercaicoifagi ale dlui Aristia.

PARAUA: Nu le înțeleg.

GALBENUL: Te cred; dar ian întreabă pe croitorii lor dacă înțeleg cuvintele teșmecherii și haram, și să vezi că ți-or răspunde: nu te capisc

sau: nu te cumprind.

PARAUA (clătinând capul): Mari sunt minunile tale, Doamne!

GALBENUL: Zi mai bine: mari sunt minciunile oamenilor!...

Tânărul meu avea, precum ți-am spus, degetele foarte sprintene la cărți și se folosea binișor de meșteșugul său, căci acesta era pentru dânsul un soi de fondos sigur din care trăgea dobândă pe fiștecare seară; dar el nu se mulțumea cu acel venit și, în urmare, se împrumuta ades pe la zarafii jidovi. Trebuie să-ți spun că stăpânul meu se trudea demult ca să deslușească o problemă foarte grea, adică: chipul de a face datorii fără a le plăti. În adevăr el descoperise demult partea cea dintâi a problemei, și acum era aproape să o găsească și pe cea din urmă, căci hotărâse să fugă a doua zi pe ascuns la București, când deodată și fără veste unul din creditorii lui, un jidov bătrân, i se arătă grozav și înarmat cu patru slujitori de la Agie. Pricina acelei înfățișări polițienești era un vecsel iscălit de stăpânul meu, dar neplătit, după obiceiul său cel economic. Noul Macarie fu silit să numere banii îndată și, numărându-i, mă lepădă și pe mine în palma nebotezatului

zaraf.

PARAUA (cu tânguire): Nenorocite prieten!

GALBENUL: Dar, dar, plânge-mă, scumpa mea, tânguiește-mă, luna mea, căci aici încep pentru mine durerile, ticăloșiile, chinurile unei inchiziții mai crude decât acea spaniolă; bocește-mă și te îngrozește, pentru că ai să mă vezi muncit în mâini de călău, precum erau munciți creștinii în vremea păgânismului; ai să cunoști, în sfârșit, misterul acel înfricoșat al deformării mele și chipul nelegiuit prin care eu, mândrul și slăvitul tău odinioară amorez, am fost despărțit pentru totdeauna de podoabele mele.

Neronul israelit ce mă luase în robie mă închise deocamdată într-o temniță neagră și unsă, pe care el îndrăznea a o numi pungă, și ajungând acasă la dânsul, după ce mă arătă cu bucurie la vro șase copii zdrențăroși și nespălați, el mă ascunse sub o podea din odaia lui, într-o oală îngropată în nisip. Auzi tu?... într-o oală de făcut borș, eu ce locuisem în pungi de mătase! eu care ținusem adeseori loc de onor printre oameni, să mă văd ținând locul fasolelor și pătrunjelului! Această idee mi-ar fi dat gălbenarea negreșit, dacă n-aș fi fost precum

sunt galben de firea mea. Dar toate aceste nu sunt încă nimică pe lângă chinurile ce mi se pregăteau.

Pe la miezul nopții, călăul acela nemilostiv mă scoase la lumina unei lumânări de seu și, apropiindu-mă de ea, îmi atinse zimții cu un instrument de moarte ce-i zic chilă. Durerea ce mă cuprinse dintr-o margine la alta mă făcu să sar în sus de trei palme și, scăpând dintre degetele lui, alergai iute de-a dura sub pat, unde mă ascunsei tremurând. Ce folos însă! Iuda mă găsi peste puțin și îmi roase toți zimții cei frumoși, care, după cum zici, iubita mea, îți aruncau odinioară în inimă atâte scântei de dragoste. Într-o clipală m-am văzut ras, pilug, de jur împrejur întocmai ca capul bărbierului meu; glasul mi se dogise de durere și, neputându-l blestema atunci cum se cădea, m-am răzbunat asupra lui azvârlindu-i un zimț în ochi. De atunci el a rămas chior, și socot c-a rămânea tot așa păn' la judecata cea de pe urmă.

PARAUA (plesnind de mânie): Amândoi ochii să-i fi scos. Auzi!... să-ți chilească zimții! Eu mă mir cum de sufăr românii atâte mii de tâlhari.

GALBENUL: Ce să le facă dacă sunt sudiți!

PARAUA: Și cum ai scăpat din mâinile călăului tău?

GALBENUL: În codrul Herței!... Știi că acest codru e moartea jidovilor: numai de le-i pomeni de dânsul îi vezi că-și schimbă fețele și-i apucă ducă-se pe pustii. Tâlharul meu de zaraf avea nevoie să meargă la hotarul Mamorniței pentru oarecare speculații cu folos sigur și, știind că avea să treacă prin acel codru atât de dușman perciunilor, el își cumpără două pistoale și un iatagan ruginit, se sui singur într-o brișcă și se porni cu frica-n spate și cu galbenii în sân. După multă trudă ajunseră în sfârșit în codrul Herței. Târtanul meu tremura ca de friguri; măselele-i clănțăneau și el se bătea necontenit cu pumnul în piept. Era înspre seară, la ceasul acel sfânt al zilei unde toată natura se liniștește în tăcere și pare că se pregătește pentru serbarea unei taine înfricoșate. Caii mergeau încet la deal, când deodată ieșiră de după copaci doi oameni înarmați.

Iuda răsări ca și când l-ar fi mușcat un șarpe, dar nu-și pierdu mințile, căci, scoțându-și iute cușma și chitia de pe cap, le puse lângă dânsul, una-n dreapta și una-n stânga, și începu a striga de departe: „Nu veniți, nu; noi suntem trei, voi

sunteți doi". Cu toate aceste tâlharii opriră caii și se apropiară de brișcă.

-- Măi târtane, zise unul din ei, pentru cine ai luat armele aceste?

-- Pentru tâlhari, răspunse zaraful.

-- Noi suntem tâlhari.

-- Poftim, mă rog, -- și jidovul dete îndată armele.

-- Da bani ai cu tine?

-- Ba nu, n-am nici o para, pe legea mea.

-- Pe dânsul, măi, răcniră atunci hoții, și pe Leiba mi-l trântiră din brișcă jos la pământ. Iuda se zbuciuma cu desperare și răcnea vai mir, ghevalt cât îl ținea gura, dar unul din tâlhari îi puse un genunchi pe piept și o mână-n gât, și glasul i se curmă pe loc.

Această scenă nu ținu mult, căci peste puțin cei doi voinici intrară iar în codru, lăsând trupul zarafului lungit în mijlocul drumului, fără suflare și cu ochii holbați. Socot de prisos să mai adaug că ei nu uitaseră să-i ia punga din sân. Tâlharii de drumuri mari, precum și cei de târguri mari, au într-acest soi de întâmplări o deosebită luare-aminte.

PARAUA: Cum? dragul meu, ai încăput îm mâini de tâlhari și nu ți-a fost frică?

GALBENUL: Adă-ți aminte, scumpa mea, că trecusem mai înainte prin mâinile unui director de tribunal, ale unui stosar și ale unui zaraf. Deprinderea se face fire, după cum știi.

PARAUA: Adevărat; oamenii și banii se deprind cu societățile cele mai rele.

GALBENUL: Stăpânii ce căpătasem eu acum, și care mă căpătaseră totodată, ne duseră în fundul codrului, la gura izvorului care se numește fântâna hoților. Acolo erau adunați toți tovarășii lor, împreună cu căpitanul, ce sta mai deoparte, lungit pe iarbă, cu pistoalele lângă dânsul.

Opt voinici cu spete late
Cu mânece suflecate
Și cu puștile-ncărcate.

-- Ei! copii, prins-ați iepurele? zise căpitanul, om nalt de stat, vânos în brațe și cu mustățile de-un cot.

-- L-am prins, căpitane, răspunse tâlharul ce mă ținea în palmă.

-- Gras îi?

-- Cam gras, că nu putea fugi bine.

-- Poate-a fi fost cușer.

-- Cușer, dar; avea niște perciuni de-o palmă.

-- Și unde-i pielea?

-- Iat-o, căpitane.

Căpitanul deschise punga, se uită la noi și, clătinând din cap cu mânie: Ian vezi, zise, cum i-au ciocârtit! Litfa blestemată ne-a furat pe jumătate dintr-înșii. Pe urmă, vărsându-ne în palmă, chemă toți tovarășii lui împrejur și ne împărți în sume drepte pe la fiecare. Eu însă rămăsei partea căpitanului. Acest român era cu adevărat voinic, și dacă se făcuse tâlhar de drumul mare, nu că doar îi era sete de bani, dar pentru că simțea ceva în inima lui care îl îndemna să caute prilejuri de vitejie; primejdiile aveau pentru dânsul un farmec magnetic care îl trăgea fără voie, și sunt încredințat că dacă ar fi avut norocire să se nască cu trei sute de ani mai înainte, pe când românii erau în lupte, el și-ar fi dobândit un nume de viteaz mare. Singura slăbiciune ce avea era că iubea prea mult nevestele măritate, și fiindcă aceste au avut de când lumea o fierbinte aplecare pentru voinici, s-a întâmplat că mulți bărbați însurați erau mânioși foc asupra căpitanului și juraseră să-și răzbune asupra lui.

Mai ales unul, un grec care fusese arn[...]n vremea domnului Ioniță Sturza, îi păstra o dușmănie de cele ascuțite, pentru că simțea pe

frunte, de o bucată de vreme, oarecare mâncărimi ce-i înfierbântau creierii și-l făceau să viseze noaptea tot soiul de vite cornorate. El se așezase de vro doi ani în târgul Herței, și de vro opt luni se însurase cu o fată tânără, care era vestită de frumoasă pe toată linia hotarului.

Cum și ce fel se cunoscuseră și se daseră în dragoste căpitanul cu femeia arnăutului, nu ți-oi putea spune... dar știu că în toate serile, pe la asfințitul soarelui, stăpânul meu își încăleca murgul și se ducea de se întâlnea cu dânsa la o cumătră a ei ce ședea în marginea târgului. Arnăutul se vede că înțelesese în sfârșit pricina vizitelor dese ce făcea nevasta lui în casa cumetrei sale, căci se pregăti de vânat, luându-și hăitași, arme și c.l.t. Hăitașii însă îi alesese printre câțiva bărbați, care ca și dânsul aveau ceva pică asupra căpitanului.

Într-o seară, cum răsări cea întâi stea pe cer, stăpânul meu, după ce își împărți tovarășii pe la deosebite potice, încălecă murgul și se porni pe o cărare îngustă ce ducea la marginea codrului. Era o lună cum o doresc amorezii, o lună plină de o tainică lumină, care învăluia tot codrul și răzbătea printre frunzele copacilor. O tăcere adâncă, o liniște sfântă domnea în lume. Nu se

auzea altă decât pasurile calului pe cărare. Căpitanul scoase de sub mintean o tambură mică cu strune de sârmă și, împreunându-și glasul cu ea, începu a cânta un vers jalnic, ce-mi pătrundea inima, măcar că-i de metal.

Tot mergând și cântând, iată că ieșirăm din codru și sosirăm pe o culme nu departe de târgul Herței. Acolo stăpânul meu se opri, c[...]mprejur și, punând două degete în gură, dură o șuierătură de cele haiducești, care clocoti grozav în codru și care îmi țiui multă vreme în urechi. Îndată pe urmă, o ferestruică se lumină la o casă din târg; iar căpitanul, sărind vesel de pe cal, se îndreptă repede în partea ei. După câteva minute el era în brațele frumoasei sale iubite și se dezmierdau și se drăgosteau amândoi, precum odinioară ne dezmierdam noi, scumpa mea lună... Îți mai aduci aminte?

PARAUA (oftând): Ah!

GALBENUL (asemene): Și iar ah!... (După o scurtă și dure- roasă tăcere.) Nimic nu-i statornic în lume: tinerețile trec, norocul piere tocmai când gândești că guști mai bine plăcerile lui. Cât de fericite minute petrecea stăpânul meu cu iubita lui și ce triste minute erau să urmeze după ele!

Așa-i legea crudei soarte,
Azi plăcere,
Mâini durere,
Azi viață și mâini moarte!
PARAUA (din fundul inimii): Of... of!
GALBENUL (asemene): Și iar of!... Ce să-ți mai spun?

Voinicul meu căpitan se văzu deodată înconjurat de vro zece oameni înarmați și comenduiți de însuși bărbatul iubitei sale. Într-o clipală el fu aruncat la pământ și, în locul albelor brațe ce-l strângeau cu un minut înainte lângă un piept înfocat, sărmanul! simți niște lanțuri reci ce-i cuprinseseră tot trupul ca un șarpe. Poziția lui era cu atât mai neplăcută că avea multă asemănare cu poziția zeului Mars, când acest viteaz Don Juan ceresc fu prins cu Afrodita în mrejele lui Vulcan. Afrodita din târgul Herței a fost trimisă la o mănăstire, după stăruințele arnăutului, și nenorocitul meu stăpân dus la una din cele 13 isprăvnicii ale Moldovei. Acolo ispravnicul îi făcu o deaproape cercetare și-l expedui la Iași, unde, fiind judecat, i se încheie o hotărâre destul de sărată, adică: i se încuviință un cvartir de câțiva ani la ocnă pentru ca să-șiprefacă, să-și îmblânzească și să-

și îndulcească simțirile morale!... Cât pentru tovarășii săi de hoție, am aflat mai târziu că unii au trecut peste hotar, pentru ca să facă voiajuri de plăcere, iar câțiva au izbutit a se înălța între oameni... prin ajutorul șireangurilor spânzurătorii.

PARAUA: N-ai făcut, dragul meu, o observare? Că toți tâlharii de drumuri și de codri sunt spânzurați în târguri... Oare pentru ce?

GALBENUL (declamând): Oů peut-on ętre mieux qu'au sein de sa famille!

PARAUA (râzând): Ha, ha, ha... bată-te norocul, că poznaș mai ești!

GALBENUL: Ispravnicul ce mă luase odată cu doprosul era, cum se zice, un om al trebii. Cunoscând toate chipurile legiuite de obiceiul pământului întru a se folosi de prilejuri, el izbutise a-și preface slujba în chiverniseală și, slavă Domnului! după câțiva ani, își făcuse o stare ca oamenii. Avea, sărmanul, două moșioare luate de la răzeși, avea câteva suflete de țigani, și era cunoscut în tot ținutul de gospodar cumsecade. Mai era încă cunoscut și de creștin cu frica lui Dumnezeu, pentru că știaCrezul grecește pe de rost, măcar deși nu

înțelegea nicidecum astă limbă; pentru că se împărtășea de două ori pe an și pentru că făcea ades paraclisuri în casă. Cu toate aceste, bunul nostru creștin nu se sfia a porunci să bată la tălpi pe vreun român ce nu-și putea plăti birul, tocmai când el rostea Tatăl nostru, tocmai când zicea cu mare evlavie:

„Și ne iartă nouă, Doamne, greșelile noastre, precum și noi iertăm greșiților noștri..." Altmintere era bun la suflet, atât de bun, încât cucoana d-sale îl trimitea fără voie în comisii când avea gust să rămâie singură acasă.

Boierul ispravnic, precum am spus, avea o cucoană; cucoana avea un verișor al doilea. Boierul ispravnic era bătrân și urât; cucoana era între două vârste, adică: nici prea crudă, nici prea coaptă, nici urâtă, nici frumoasă, dar mai mult hazlie. Verișorul era numai de vro nouăsprezece ani, destul de nostim, dar cam prostuț din fire și cam obraznic din creștere. Boierul ispravnic iubea numai două lucruri în lume : 1-i banii și 2-lea nevasta.

Cucoana, asemene, slăvea numai două lucruri pe pământ: 1-i banii și 2-lea verișorul. Verișorul iarăși adora numai două lucruri în viața lui: 1-i banii și 2-lea vânatul.

Aceste trei deosebite patimi, al cărora fondos eram noi, banii, se speculau între ele cu fel de fel de chipuri, unele mai curioase decât altele, și prilejeau niște scene de tot comice. Spre pildă: când simțea cucoana că iubitul său bărbat se folosise de vrun chilipir, își pregătea un arsenal întreg de căutături înfocate, de suspinuri fermecătoare și de note în b mol, care cu toate erau menite spre a-i întoarce capul și spre a-i stoarce banii. Așa, înarmată de acea grozavă și primejdioasă artilerie, isprăvniceasa intra în odaia boierului și începea dintâi a-l împroșca cu mii de săgeți din ochi, unele mai dulci decât zahărul, altele mai pătrunzătoare decât fierul; și când vedea că nenorocitul începea a se uimi, atunci da drumul oftărilor arzătoare și notelor în b mol, care, ca un batalion de cavalerie, se aruncau asupra lui, îl amețeau, îl tulburau și-l aduceau în starea unui automat. Pe urm[...]ncolăcire de brațe împrejurul gâtului și o dulce sărutare între sprâncene desăvârșeau biruința, și îndată toți galbenii din buzunarul boierului se strecurau zuruind în palma cucoanei. Nu am trebuință să mai adaug că el, când se deștepta din acea amoroasă magnetire, se trezea totodată și pornit într-o comandirovcă

poruncită de însăși drăgăstoasa lui nevastă.

PARAUA: Și ce făcea ea cu atâte parale?

GALBENUL: Ce parale!... Zi galbeni.

PARAUA: Așa vine vorba.

GALBENUL: Cucoana isprăvnicească lua lecții de limba franceză, pentru că ast[...]n Moldova e cam rușine să vorbească cineva românește, și alesese drept profesor pe verișorul ei, care fusese crescut într-un pension din Iași și care învățase acolo a moncheri pe fieșcare. Acele lecții se dau și se primeau seara, după purcederea bărbatului, într-o odaie plină de divanuri și luminată numai de o singură lampă. Profesorul și cu școlărița lui se puneau pe o sofa și lecția se făcea în următorul chip:

ȘCOLĂRIȚA: Spune-mi, verișorule, cum se zice franțuzește: te iubesc?

PROFESORUL: Je vous aime!

ȘCOLĂRIȚA (cu o drăgălașă căutătură): Je vous aime!

PROFESORUL: Sau: je vous adore.

ȘCOLĂRIȚA (adăugând pomenitei căutături un glas dulce și tremurător): Je vous aime, verișorule, je vous adore.

PROFESORUL (rușinându-se): Et moi aussi.

ȘCOLĂRIȚA (luându-l de mână): Dar... aș

vrea să te sărut, cum se zice?

PROFESORUL (coborând ochii): Je voudrais vous embrasser.

ȘCOLĂRIȚA (cu glasul înfocat): Je voudrais vous embrasser, verișorule.

PROFESORUL (tulburându-se): Et moi aussi.

ȘCOLĂRIȚA: Dar... cine te oprește, cum se zice?

PROFESORUL: Qui vous en empeche?

ȘCOLĂRIȚA: Hai să spunem de la început.

PROFESORUL (tremurând): Je vous aime.

ȘCOLĂRIȚA (cu patimă): Je vous adore.

PROFESORUL: Je voudrais vous embrasser.

ȘCOLĂRIȚA (iute): Qui vous en empeche, verișorule?

Dă-mi voie, scumpa mea, să nu urmez pân' la sfârșitul lecției: ți-oi spune numai că din je vous aime în je vous adore, toți galbenii luați din sânul ispravnicului treceau în mâinile verișorului, drept plată sârguinței sale.

Prin asemene chipuri și eu, draga mea, am călătorit din pungă în pungă și am ajuns în sfârșit a fi proprietatea tânărului profesor de: je voudrais vous embrasser.

Ți-am spus că el iubea vânatul. Această patimă se dezvelise în inima lui cu atât mai

strașnic că era foarte rău chitaș și, în urmare, mai toate păsările îi treceau pe la nas. În zadar el le alunga cu haliciurile prin văzduh; nici una din ele nu vroia s[...]mplinească mulțumirea de a pica. Într-o zi, nenorocitul meu vânător se trezi cu hotărârea să facă minuni și să nu se întoarcă acasă decât cu cel puțin două care mocănești pline de jigănii ucise; dar, precum știi, hotărârea și împlinirea sunt două lucruri care n-au obicei a se întâlni cam ades. Cu toate aceste, stăpânul meu se îmbr[...]n tot costumul de vânător și se porni cu pălăria de paie pe urechi, șuierând o bucată din opera Zampa : Il faut céder ŕ mes lois... ca un om sigur de biruință. Și nici nu putea fi altmintere de vreme ce avea cu el treizeci de încărcături gata, o torbă nouă și o pușcă de Lepage cu două țevi. Bine încredințat deci în dibăcia lui, el ieși la câmp, aruncând împrejurul său căutături pline de lăcomie și de cruzime.

Trebuie să știi, iubita mea, că nu este tigru, nu este hienă, nu este, în sfârșit, lighioaie pe pământ mai crudă decât un vânător prost în cele dintâi ale lui cercări. Țelul său este numai ca să ucidă pentru ca să se încreadă că-i pușcaș; de aceea trage în toate părțile, în toate jigăniile,

fără deosebire: găini, prepelițe, curcani, vrăbii, ba încă, de nu s-ar sfii, ar slobozi pușca și peste oameni. Se înțelege de la sine că cele mai multe ori el împrăștie în vânt oci întregi de praf și că se ostenește zile mari degeaba. Iar dacă i se întâmplă să oboare vreo păsăruică oarbă... să-l vezi atunci cum aleargă cu ochii boldiți la locul unde a zărit-o picând: gard, șanț, spini, el răzbate tot, fără sfială; ar trece și prin foc fără a lua seama, căci atunci el nici nu vede, nici n-aude. Își pierde ceasornicul, pălăria, pușca... dar nu-i pasă; el a lovit!... și de vreme ce-a lovit, e pușcaș bun.

Această idee măgulitoare aţâță focul ce-l înflacără și dă aripi picioarelor sale, care aleargă, saltă, zboară făr-a atinge pământul.

Și când zărește în iarbă pasărea rănită, să-l vezi cu ce turbare se aruncă asupra ei, și pe urmă cu ce fudulie o ridică până la ochi ca să o privească mai de aproape. Atunci i se pare că ține o lume în mână! Bucuria lui este nebună; ar voi să lege pasărea la piept, ca o decorație, dar, aducându-și aminte că are o torbă, o pune într-însa, și apoi o scoate de zece ori pe minut pentru ca să o mai vadă. Deșertăciunea lui găsește pricină de fală în moartea unei ființe

nevinovate!

Cea întâi pasăre care a fost jertfa cruzimii stăpânului meu era un botgros. Pare că-l văd și acum pe creanga unui păr sălbatic, cu gușa umflată de cântare! Vânătorul meu se apropie de el pe furiș, ca un motan, îl chiti multă vreme, trase chedica puștii, și bietul botgros pică pe iarbă, slobozind un țipăt dureros!... Îl lovise tocmai în gușă. Acea scenă m-a înfiorat așa de tare și totodată a trezit în mine o ură atât de cumplită asupra tuturor oamenilor, încât m-am hotărât pe loc a mă depărta de verișorul isprăvnicesei și, dar, profitând de uimirea ce-l cuprinsese în vremea când alerga să puie mâna pe victima lui, am sărit iute din buzunar și m-am ascuns în iarbă. De atunci, iubita mea, am rămas încredințat că în oameni sunt semințe de cruzime care, dacă ar avea prilejuri favoritoare pentru dezvelirea lor, ar acoperi fața pământului cu mii de Neroni.

PARAUA: De nerozi?

GALBENUL: Neroni. Cât pentru nerozi, după cum le zic în Valahia, slavă Domnului! seminția lor s-a dezvelit și a înflorit destul de bine în lume.

PARAUA: Mai ales de când s-a lățit mania de

a avea spirit.

GALBENUL: Acum eram liber!... liber!... înțelegi tu, iubita mea, toată dulceața și toată puterea acestui cuvânt? Neatârnat de nimeni, scăpat de închisorile pungilor!... volnic de-a face tot ce-mi plăcea!... În ceasul acela am gustat cea mai mare fericire în sufletul meu, căci nimic pe lume nu e mai scump și mai slăvit decât libertatea; ea este darul cel mai neprețuit ce l-a dat Dumnezeu oamenilor. Și să știi de la mine că atunci o nație se apropie de moarte când începe a fi surdă la glasul libertății!

PARAUA: Acest adevăr e vechi de când lumea și îl știu de mult.

GALBENUL: Cum se poate?... Eu credeam că l-am descoperit singur.

PARAUA (zâmbind): Spiritele înalte se potrivesc ades la gânduri.

GALBENUL (se închină): Eram liber, precum ți-am spus, într-o câmpie înflorită, ce răsuna de cântecele păsărilor.

Ciocârliile voioase în văzduh se legănauȘi-nturnarea primăverii prin dulci ciripiri serbau.

Florile dezmierdate de un vântușor lin răspândeau în aer feluri de miroase, ce mă îmbătau de mulțumire. Stam culcat între doi

toporași și mă uitam la soare cu dragostea unui frate, căci, după zisa poeților, soarele nu este altă decât un glob de aur. Razele sale lunecau pe fața mea, dându-mi o sărutare fierbinte, ce mă făcea să strălucesc de bucurie. Vai mie! puteam oare gândi că tocmai el va fi pricina nenorocirii mele și a de iznoavei robiri în care am ajuns!...

Acum sunt încredințat de adevărul proverbului românesc ce zice că: fratele-ți scoate ochii!... și păstrez o deosebită admirare pentru fabula lui Alexandrescu, Toporul și pădurea, care zice:

Că în fiește țară
Cele mai multe rele nu vin de pe afară,
Nu le aduc străinii; ci ni le face toate
Un pământean de-ai noștri, o rudă sau un frate.

PARAUA (cu entuziasm): Aferim, aferim!

GALBENUL (după o scurtă tăcere): Ți-am spus, draga mea, că câmpia unde mă desfătam cu atâta mulțumire vuia de cântecele păsărilor, dar mai cu seamă de vro câteva minute ea răsuna de glasul îngeresc al unei tinere copile, ce culegea flori aproape de mine. Zic îngeresc, pentru că așa-i obiceiul, cu toate că nime nu

cred că a auzit glasul îngerilor; și socot că aș nimeri mai bine zicând argintiu, mai ales că acest cuvânt îmi aduce aminte de glasul tău, ce m-a încântat așa de mult în buzunarul căpitanului Costiță.

PARAUA (varsă o lacrimă de înduioșare).

GALBENUL: Ai însemnat ca și mine, scumpa mea, cât e de frumos neamul țiganilor care trăiesc în partea munților și ce figuri regulate și vioaie se găsesc printre femeile lor; dar crede-mă că niciodată, de când mă aflu în Principatele românești, n-am întâlnit trăsături atât de gingașe, atât de bine împreunate și într-un cuvânt atât de plăcute ca a Zamfirei (așa se numea copila ce culegea flori lângă mine). Lasă că era tânără numai de vro șaisprezece ani și că avea încă acea frăgezime copilărească atât de neprețuită în podoaba unei femei, dar apoi toate mișcările ei, căutătura sa, glasul său aveau un ce mai deosebit, un aer de sălbătăcime încântătoare, ce o asemănau cu o căprioară sprintenă în momentul când simte vânătorul în codri. Părul său negru ca pana corbului era împletit în cosițe împodobite cu bănuți de argint și cu floricele; la gât purta o salbă de mărgele roșii și albe și de rubele, care sălta pe

sânu-i la tot pasul, pricinuind un zinghet delicat și strălucind felurit sub razele soarelui. Toată haina ei era o cămașă albă cusută cu altițe de fir și de mătase pe la umeri și pe la gât și o fotă albastră cu dungi vișinii, ce înconjura trupul său mlădios ca o trestie și tras prin inel, după cum zic românii.

Ce să-ți mai spun?... Pentru ca să-ți dau o slabă idee de toată persoana Zamfirei ar trebui să fac o fiziologie întreagă de fieștecare parte îndeosebi, sau să urmez unor autori care, vroind a descrie un portret, întrebuințează chipul obișnuit în pașapoarte. Aș zice dar ca dânșii că avea:

Ochii, ca seninul după ploaie sau ca floarea de cicoare.

Genele, lungi ca un văl de mătase.

Sprâncenele, bine arcate ca arcul amorului.

Obrajii, rotundo-lungăreți și vopsiți ușurel de purpura aurorei, care de câte ori se ivește totodată și zâmbește, pentru înlesnirea rimei și plăcerea poeților.

Gura, boboc de trandafir, jumătate desfoiat.

Dinții, sâmburi de măr fără coajă, sau mărgăritar.

Părul, vezi mai sus.

Gâtul, de lebădă, după obiceiul vechi.

Sânul...

PARAUA (cu puțină gelozie): Cred că nu l-ai cercetat de aproape.

GALBENUL: Ba încă m-am și legănat pe el!... Și pot zice fără rușine că m-am simțit oarecum mângâiat de pierderea libertății mele când a dat Zamfira cu ochii de mine (căci sticleam din pricina soarelui)! și mai ales când, zâmbind cu mulțumire, m-a aninat de salbă și m-a culcat pe sânul ei atât de minunat, atât de rotund, atât de frumos! Ce leagăn, scumpa mea, ce leagăn!

Să trăiești și să mori pe dânsul făr-a dori altă fericire pe pământ și alt rai pe ceea lume.

PARAUA: Bre, bre! ce entuziasm!... Dacă nu te-aș cunoaște, aș crede că ești un tânăr poet ce ai scăpat de-abia de pe laițele școalelor.

GALBENUL: Și n-ai greși, pentru că înfățișarea Zamfirei m-a cuprins de o mirare așa de înfocată, încât deodată m-a trăsnit un fulger poetic și am improvizat pe loc următoarele versuri:

Frumoasă copiliță!
Spune-mi de unde vii
Cu zâmbet pe guriță,
Cu mândri ochi și vii?

Ce înger mult ferice
Din ceruri te-a adus
Și pe pământ, aice,
Gingașă te-a depus?
Tu ești o nălucire,
Un farmec aurit,
Un vis de fericire,
Un înger de slăvit!
Din cer ești o minune,
Și dulce-i glasul tău
Ca sfânta rugăciune
Când bate ceasul rău!

PARAUA: Bravo, bravo!... Îmi pare bine că, pe lângă cele multe calități, mai ai și talentul improvizației în privirea țigancelor.

Toată bucata e plină de o armonie muzicală ce sună a drâmbă, dar mai cu seamă farmecul aurit îmi place și-mi aduce aminte de minunatul compliment ce a făcut odată un scriitor de la oarecare instanță unei duduci din oarecare mahala, zicându-i că-i frumoasă ca o otnoșenie scrisă pe hârtie galanțki.

GALBENUL: Ah! parale, parale! Ființe neînțelese ce sunteți!

Vroiți totdeauna să ne țineți în mrejele voastre și să nu avem nici ochi, nici gură, nici

suflet decât numai pentru voi. Iar dacă ni se întâmplă să ne întoarcem căutăturile aiure, atunci vai și amar pentru noi, sărmanii galbeni olandezi!... Acele versuri pe care numai eu știu cât am asudat până ce le-am improvizat!... acele versuri în care mi-am vărsat toată inima!... tu le iei în râs pentru că au fost adresate alteia, iar dacă le-aș fi făcut pentru tine sunt sigur că le-ai fi găsit minunate. Dar ce stau eu de te învinovățesc...

Astfel este sexul, nu e vina ta.

PARAUA: Așa, frumos vă șade! Voi ne înșelați, ș-apoi voi săriți cu gura înainte; altă vorbă n-aveți decât că astfel este sexul, făr-a mai lua în privire toate jertfele câte le facem noi pentru voi.

GALBENUL: Dacă-i vorba de jertfe, apoi mă închin cu plecăciune (se închină) și mă întorc iarăși la sânul fermecător al Zamfirei. Ea mă duse spre niște corturi ce se zăreau departe, la poalele unui codru, și când fuserăm aproape de ele, ne ieși înainte un flăcău țigan, nalt, sprinten, voinic, cu ochii mari și negri, cu părul lung și negru, cu fața arsă de soare, dar frumoasă și vioaie.

El era Nedelcu, lăutar vestit, ce îți rupea

inima când trăgea din arcuș un cântec de jale și care te făcea să joci fără voie când suna o horă. El se iubea cu Zamfira din copilărie și după multe necazuri și chinuri ce suferiseră amândoi de ceea parte de Milcov, izbutiseră a scăpa din ghearele unor stăpâni nemilostivi și a trece în Moldova, unde trăiau în pace împreună de vro șase luni.

-- Cules-ai multe flori, dragă Zamfiră? îi zise Nedelcu sărutând-o.

-- Am cules cele mai frumoase din câmp, pentru ca să le pun la pălăria ta, dar cea mai scumpă mi-am pus-o eu la gât. Și zicând aceste, Zamfira mă arătă pe mine în salbă.

-- Un galben! strigă Nedelcu cu mirare. Unde și cum l-ai găsit?

-- În câmp, căutând flori cu gândul la tine... căci de câte ori gândesc la tine, totdeauna dau de noroc.

Nedelcu s[...]n sus, chiuind de bucurie și pe urmă, ridicând pe Zamfira în brațe, o duse până sub cortul lui, jucând ca un copil și sărutând-o cu dragoste.

Nu știu dacă ai însemnat vreodată șatrele țigănești și dacă ai vreo idee lămurită asupra viețuirii curioase acestui neam nomad, ce se

poartă necontenit cu toată averea lui din câmp în câmp, din sat în sat, din codru-n codru?... Fieștecare țigan are șatra lui, făcută din mai multe bucăți de țoluri afumate, și o căruță cu roți nalte ce-i slujește de culcuș sub cort, când se oprește, și în care își poartă toată familia și toate măistriile când călătorește. Pușkin, vestitul poet rusesc, zice în poemul săuȚiganii, tradus românește de A. Donici:

Măgarii în spinare duc
Copii mici; iar ceilalți,
Femei și fete, și bărbați,
După căruți pe jos se duc,
Toți peticiți și dezbrăcați.
Ce veselie, ce cântare!
Ce vorbe și ce vuiet mare!
Răcnește ursul, câinii latră
Și scârțâie neunsa roată.

În adevăr, nu e priveliște mai deșănțată și mai originală decât a unei cete de țigani la drum! Judele cu barba albă și cu fața neagră merge pe un cal pag înainte, îmbrăcat cu giubea roșie și înconjurat de vro trei sau patru bătrâni ca dânsul, serioși și purtând giubele albastre și lungi. Ei sunt cârmacii caravanei și totodată sfatul ce judecă și hotărăște pricinile și gâlcevile

între ceilalți țigani.

După dânșii vin în rând o mulțime de căruțe nalte și pline de copii, de capre, de foi, de zdrențe ș.c.l., căci țiganul nu poate trăi fără zdrențe. El și ele au o tainică potrivire. Cu cât giubeaua e mai ferfelită, cu atât țiganul e mai fudul, și când îi trece părul prin căciulă, atunci îi pare că poartă coroană. Așa-i firea lui; îi place să-l bată vântul și să-l ardă soarele; și cele mai de multe ori, pentru ca să-și împlinească această plăcere, el se dezbracă gol până la brâu. Atunci să-l vezi cât e de vesel! să-l auzi cum cântă de voios! pare că-i toată lumea a lui.

PARAUA: Mi s-a întâmplat și mie odată de am văzut o claie de lăieși în treacăt, și cu adevărat acel spectacol mi-a făcut așa de mare impresie, că nu-l pot uita. Bătrânii gârbovi de vârstă stau culcați în căruțe și se pârleau la soare, iar pe lângă ei urma pe jos toată familia: femei cu copii la sân, fete cu cofe albe pe cap, flăcăi trăgând urși după dânșii, cai, mânji, vaci, câini, toți buluc la un loc, toți grăind, răcnind, râzând, nechezând, urlând și umplând câmpii de un zgomot sălbatic ce da fiori. Cât pentru zdrențe nici nu pomenesc, pentru că în adevăr ele sunt una din părțile cele mai caracteristice

ale țiganilor nomazi; am însemnat însă că ei au și o dragoste mai deosebită pentru caii pagi și bălțați.

GALBENUL: Aceasta e încă o taină a gustului țigănesc, pe care nu mi-am putut-o tălmăci decât prin proverbul latinesc: de gustibus non disputandum... Câți oameni care în privirea coloritului sunt și mai neînțeleși, c[...]și schimbă floarea în toate zilele, atât trupește cât și sufletește! Dar să lăsăm aceste însemnări fiziologice și să ne întoarcem iar la țigani. Pre cât ei sunt vrednici de privit în călătoriile lor, cu atât și popasurile lor sunt curioase.

Pușkin face o descriere foarte vie de un lagăr țigănesc la începutul poemului său:

Ei astăzi iată au rămas
La mal de apă pentru mas.
Cu țoluri rupte, afumate,
Căruțele le învelesc
Pe deasupra pân' la roate;
Apoi femeile gătesc
Mâncare proastă și se pun
Buluci lângă ceaun.
În depărtare se prevede
Cum caii pasc la iarbă verde,
Iar după șatre, dezlegați,

Șed ursii bine învățați.
Gâlcevi și vorbe, și strigare,
Amestecate cu cântare,
Și sunetul de fierării
Asurdă locul în câmpii.

Cum și-au așezat corturile în apropierea unui târg sau a unui sat, bărbații, dintre care cei mai mulți sunt fierari și lingurari, purced să vândă drâmbe, coveți, lacăte, fuse ș.c.l.; babele se duc de trag cu sorții fetelor romînce pe la case; flăcăii merg de joacă ursul prin ogrăzile boierilor; și numai nevestele rămân la șatre pentru ca să gătească de mâncat, în vreme ce copiii lor aleargă goi pe câmp jucând tananaua. Iar când se întorc cu toții seara la corturi, atunci să auzi răcnete de copii ce cer de mâncare, lătraturi de câini goniți de la ceaunul cu mămăligă, nechezuri de cai ce vin de la păscut, cântece de flăcăi și de fete mari ce se întorc din luncă de la culesul fragilor, sfezi, dezmierdări, vaiete, hohote, chiote, sunete de cobze, de scripci, de drâmbe; toate aceste la un loc, ridicându-se în văzduh odată cu fumul ce iese de sub fiecare șatră. Și puțin mai în urmă, cum s-a culcat soarele, cum s-au stins focurile, pare că nici n-au fost, nici nu mai sunt... O tăcere

adâncă domnește peste tot; oameni și dobitoace, toți odihnesc; numai câinii se aud lătrând la lună și numai vro babă-cloanță se zărește culegând buruieni pentru descântece.

Astfel de viață petrecea și Zamfira cu Nedelcu, cu astă deosebire, însă, că pe dânșii nu-i fura somnul îndată ce răsăreau stelele, pentru că ei se iubeau cu tot focul tinereții și le plăcea lor mult a se primbla împreună pe lună.

PARAUA: Curios lucru! ce plecare au poeții, amorezii și privighetorile pentru lună!

GALBENUL: Eu socot că aceasta vine din tainica legătură ce este între ei. Razele lunii sunt dulci ca glasul privi(ghe)torii, cerești ca poezia sufletului și tainice ca amorul sfânt.

PARAUA: Foarte frumos; dar pentru buhne și lilieci ce poți zice?

GALBENUL: Aceste iubesc luna pentru că... nu le place soarele și trăiesc la întuneric pentru ca să facă cum au făcut părinții și strămoșii lor. Dar încă o dată, să ne întoarcem la Zamfira. Istoria ei este foarte interesantă și trebuie să ți-o povestesc.

PARAUA: Caută însă, te rog, să fii mai scump la vorbe, pentru că vorba multă-i sărăcia omului.

GALBENUL: N-ai frică; mi-oi face gura pungă.

Zamfira s-a născut sub șatră, pe malul Oltului, unde își întinseseră lingurarii corturile pentru ca să petreacă vara. Tatăl său era jude și maică-sa trăgea cu boghii sau c[...]n oglindă și în talgere cu apă prin curțile boierești, pentru că era vestită de măiastră și le spunea la toți norocul ca și când ar fi citit pe carte. Știi, scumpa mea, că țigancele sunt foarte dibace în tot soiul de vrăjitorii și de descântece de deochi, de șarpe, de dragoste ș.c.l. Aceste taine au fost introduse în țările aceste odată cu venirea țiganilor și, după părerea mea, ele nu sunt altă decât niște slabe și proaste rămășițe ale acelei științe oculte, care era atât de dezvoltată la vechii egipteni.

Toată copilăria sa Zamfira o petrecuse în călătorii dintr-un ținut într-altul, oprindu-se cu șatrele vara în apropierea târgurilor și iarna în fundul codrilor, sub bordeie de pământ. Acea vreme fu pentru dânsa o vreme fericită, c[...]ndată cum răsărea soarele, ea alerga pe câmpi cu ceilalți copii, alungând fluturi din floare în floare, se rătăcea prin lunci după cules mure, după cuiburi de păsări, sau culegea lemne verzi de făcut fuse și linguri la strung.

Duminicile se ducea la horele din sat, se da în scrânciob, privea cum juca ursul după sunetul daerelei, și seara, când se întorcea la șatră, se aduna grămadă cu ceilalți copii pe lângă foc, asculta povești de la moșnegi și adormea voioasă în cântecele fluierelor.

Nu avea nici o grijă!... puțin îi păsa că de-abia o acoperea o cămeșuică ruptă, căci dacă-i era cald, ea se scălda în Olt, și de-i era frig, ea juca tananaua, cântând din gură:

O para, dă-mi o para,
Ca să-ți joc o tanana.

Nici nu știa ce sunt papucii; ea călca cu picioarele goale pe iarbă verde, și când era ostenită, tatăl său o punea într-o desagă aninată de spinarea unui cal. Fericit trai a fost acela pentru Zamfira, dar n-a ținut mult, din păcate.

Într-o zi (abia era atunci Zamfira de șapte ani), un dorobanț veni la tatăl ei și îi porunci să-l urmeze cu țiganii la ocârmuire. Îi duse pe toți la Craiova, unde cu adevărat îi aștepta o mare nenorocire. Stăpânul lor sărăcise și, fiindcă era silit să plătească niște datorii ce avea, el se hotărâse a-și vinde robii prin mezat.

Când sosi ziua mezatului, piața ocârmuirii înfățișa un tablou vrednic de cele mai crunte

vremi ale barbariei. Ea era ticsită de țigani lungiți la pământ cu țigancele și cu copiii lor, plângând împreună și căinându-se ca niște adevărați osândiți la moarte. O mulțime de boieri și de negustori umblau printre dânșii, călcându-i în picioare și arătându-i cu degetul ca pe niște vite. Unul zicea:

-- Aista face zece galbeni. Altul răspundea: -- Eu n-aș da nici un căuș de făină pe el. Altul iar striga: -- Vere, vere, nu te încurca în negustorii de țigani, că-s mai bune cele de boi. Din toate părțile auzeai vaiete amestecate cu râsuri, lovituri de bici, țipete, ocări și blestemuri.

Telalul, în sfârșit, ieși din cancelarie în mijlocul ogrăzii și răcni în gura mare:

-- Cinci galbeni sălașul!... Cine dă mai mult?

-- Șase, răspunse un boier.

-- Șase și trei parale, zise râzând un casap bogat.

-- Șase și opt parale, adăugă altul.

-- Șapte galbeni, răcni iar cel dintâi.

În vremea asta, un boier cu șlic și cu ciubote roșii se apropiase de Zamfira, o apucase de mână și o întorcea când în dreapta, când în stânga, măsurând-o cu ochii din cap pân-în picioare. După aceasta îi porunci să umble

puțin, pentru ca să vadă de nu-i oloagă; îi cercetă dinții și se duse degrabă spre telal zicându-i:

-- Dau zece galbeni pe fata judelui. Telalul strigă îndată:

-- Zece galbeni fata judelui!... Cine dă mai mult? Una, două, trei, hareci! Să-ți fie de bine, cucoane.

Boierul plăti banii și se întoarse la Zamfira ca să o ia. Tatăl ei însă și maică-sa, care auziseră târguirea, se oțărâră ca și când lear fi trecut un șarpe rece prin sân și se aruncară la picioarele boierului, sărutându-i poalele anteriului și rugându-l cu desperare ca să nu-i despartă de copila lor. -- Nu te îndura de noi, măria ta -- ziceau sărmanii -- că n-avem alt copil și suntem bătrâni; nu ne lua pe Zamfira, pentru numele lui Dumnezeu Sfântul! că ne rupi inima. Vai de noi și de noi!... Fie-ți milă, cucoane, că d-ta ești boier mare și ți-a da Maica Precista toate bunătățile lumii. Să-ți trăiască cucoana și copilașii, ca să-i vezi mari ca niște împărați... Cumpără-ne și pe noi, ca să fim la un loc cu Zamfira, și ți-om fi robi la ce ne-i porunci... Zamfiro, draga tatei și a mamei, sărută și tu poalele măriei sale, ca să se îndure de tatăl tău

și de mă-ta, că măria sa-i boier mare și-i va da Sfântul Hristos orice-a dori. Vai de noi! păcătoșii de noi!... Of! lasă-ne pe Zamfira! Și plângeau nenorociții de ar fi înduplecat o inimă de tătar, și se încolăceau de picioarele boierului, și se trăgeau cu mâinile de păr, și strângeau pe copila lor în brațe, ca și când ar fi vroit să o facă una cu trupul lor. Boierul însă îi împinse cu piciorul ca pe niște câini, lovindu-i cu călcâiul peste cap, și strigă mânios:

-- Duceți-vă la dracu, cioare bălțate, că vă pun acuși să vă măsoare cu biciul. Și zicând aceste el smuci pe Zamfira dintre dânșii ca pe o buruiană din pământ.

Țiganul se sculă de jos plin de sânge și se puse pieptiș dinaintea boierului nemilostiv: -- Dă-mi copila -- striga el cu glas desperat -- dă-mi copila, că mă simt într-un ceas rău; dă-mi pe Zamfira, păgânule, că-s turbat, îmi pierd mințile, dă-mi... Nu apucă însă să sfârșească și boierul îl izbi cu palma peste ochi. Atunci nenorocitul jude nebuni de tot... Într-o clipală el se aruncă asupra boierului de-l amestecă cu țărâna și, luând în brațe pe Zamfira, o sărută de trei ori și o ridică în sus cu gând ca să-i sfărâme capul de o piatră: -- Mai bine te-or lua moartă

decât vie!... răcnea sărmanul părinte în durerea sa.

Câțiva dorobanți ce se găseau aproape îi smuciră copila din mâini, iar pe dânsul îl legară cu picioarele la falangă și începură a-l zdrobi cu bicele. În vremea asta stăpânul Zamfirei se sculă din colb șchiopătând și, apucând-o de păr, o trase cu de-a sila de pe piața ocârmuirii, care răsuna de vaietele tatălui său și de bocetele maicăi sale. Așa biata fetiță fu despărțită pentru totdeauna de dragostea și dezmierdările părinților săi!...

Oi trece cu tăcerea asupra vremilor celor dintâi ale petrecerii sale în casa noului stăpân. Toată acea epocă e plină de dureri sufletești, de lacrimi, de zadarnice jeliri și mai ales de necazuri mici, de pedepse fără vină mai crude și mai înfricoșate decât o mare nenorocire. Opt ani de zile ținu acea chinuire necurmată!... opt ani biata copilă fu supusă la lucrurile cele mai ostenitoare. Zi și noapte ea trebuia să fie pe picioare gata a urma tot soiul de porunci. Iarna, vara, pe ploaie, pe ninsoare, era osândită la spălat în casă, la ceruit scândurile, la văruit pereții ș.c.l. și pentru cea mai mică greșeală, pentru un pahar stricat, pentru o împunsătură

greșită la gherghef, ocări, blestemuri, bătăi, toate năpădeau asupra ei din partea jupânesei Saftei.

Această rea femeie era tipul acelor slujnice obraznice, cărora slăbiciunea și bunătatea stăpânilor le încredințează oarecare putere pentru privegherea casei; ea părea să fi fost destul de frumoasă în vremea ei și se înțelege prea lesne cum a ajuns treptat din fată-n casă a fi jupânească în casă și în sfârșit stăpâna casei și a boierului, căci acesta era holtei. Jupâneasa Safta avea acum vreo patruzeci de ani, era naltă, uscată, galbenă de venin și slutită mai mult de răutatea ce fierbea într-însa, căci nimic nu preface atât obrazul unei femei ca răutatea inimii. Ea simțea foarte bine că și-au trăit traiul și și-a mâncat malaiul, după cum zice vorba, și de ciudă își răzbuna asupra Zamfirei, pentru că Zamfira acum era de cincisprezece ani, era tânără, era frumoasă, vestită de frumoasă, încât toți din târg se minunau de ea. Iar mai cu seamă boierul, de o bucată de vreme, o găsea foarte pe plac și, fără nici o rușine, îi zicea vorbe și îi făcea propuneri mârșave, pe care Zamfira nu le putea înțelege. De câte ori se întâlnea cu dânsa, el o săruta, o dezmierda și dacă ea vroia să fugă,

o amenința cu bătaia. De acolo prepusuri din partea jupânesei Saftei, gelozii și în urmare iar pedepse pentru biata fată. Aceste scene triste se reînnoiau pe toată ziua; dar, în sfârșit, Dumnezeu se milostivi de dânsa.

Într-o seară, după ce adormiră toți în casă, Zamfira se coborî în grădină. Era o lună plină și voioasă, ce-i aduse aminte de copilăria sa. Ea se puse pe gânduri și începu a plânge, când deodată auzi după zăplaz un glas străin ce o chema pe nume și zări dincolo de grădină un țigan tânăr ca de vro douăzeci de ani.

-- Zamfiro, Zamfiro -- zicea țiganul -- nu mă cunoști? Uităte la mine: eu sunt Nedelcu. Adă-ți aminte când ne jucam împreună pe malul Oltului, lângă șatre, și când alergam prin codru după cuiburi de păsări.

-- Nedelcu! Tu ești, Nedelcu?... Nu putu rosti mai mult biata fată, căci o apucă un plâns de jale și de bucurie ce o înădușea.

-- Eu însumi, Zamfiro dragă, m-am pornit înadins de la șatre ca să te găsesc și de-abia după trei luni am putut afla că ești aici.

-- Sai degrabă zăplazul, Nedelcule, și vină lângă mine.

Într-un minut amândoi fură în brațele unul

altuia.

-- Ce face tatăl meu și maică-mea? întrebă ea.

-- Trăiesc, sărmanii, și te jelesc!

-- Unde se află acum?

Nedelcu c[...]mprejur și, coborând glasul, răspunse:

-- Ei sunt fugiți la Moldova și te așteaptă la hotar dincolo; dacă vrei să-i mai vezi până ce mai sunt cu zile, hai cu mine, Zamfiro.

La aceste cuvinte neașteptate Zamfira era să nebunească de multă bucurie; ea se lipi de pieptul lui Nedelcu și zise: -- Dumnezeu să-ți dea înzecit tot binele ce mi-l faci tu acum, Nedelcu!...

Haideți, să scăp odată de această casă, unde mi-am ros inima în dureri și în deznădăjduire. Haide, Nedelcu; eu de astăzi mă dau ție; tu să-mi fii frate, rudă, ce-i vrea; îmi pun viața în mâinile tale.

Iar tu, casă afurisită, ce mi-ai slujit de temniță... să pice trăsnetele pe tine și să nu se cunoască nici locul unde ești zidită!

Zicând aceste, Zamfira sări cu Nedelcu peste zăplaz și se depărtară amândoi de casa boierească.

PARAUA: Știu că acum ai să-mi povestești

greutățile ce au întâmpinat amândoi până ce au trecut hotarul și bucuria ce a simțit Zamfira când și-a văzut părinții, însă fiindcă toate aceste mi le pot închipui eu însămi, te poftesc să treci cu tăcerea asupra lor și să-mi spui în scurt cum te-ai despărțit de Zamfira.

GALBENUL: Această observare este foarte puțin măgulitoare pentru ambiția mea de narator; cu toate aceste iată că-mi înfrânez limba... Zamfira și Nedelcu trăiau acum de vro șese luni de zile în toată fericirea unei dragoste liniștite; toate le mergeau pe plac și dulce le era viața.

Într-o noapte, cerul se acoperise de nori întunecați printre care șerpuiau mii de fulgere, și bătea un vânt puternic care clătina țolurile șatrelor ca pe niște pânze de corabie. Trei călăreți se opriră lângă cortul lui Nedelcu, pentru că acum începuse a ploua, și intrară înlăuntru. Zamfira se îngălbeni ca o moartă când îi zări, căci unul din trei era tocmai stăpânul ei.

-- Ha, ha! răcni boierul; aici mi-ai fost, jupânească Zamfiră?...

De șase luni de când ai fugit de la mine, te lăfăiești cu cioroii prin șatre?... Las' că te-oi

învăța eu să părăsești casa stăpânului.

-- Și cum îi învăța-o? strigă deodată Nedelcu, sărind drept pe picioare dinaintea lui.

-- Cum?... Așa! răspunse boierul, izbindu-l cu palma peste gură. Să știi, cioară, altă dată să nu te vâri în sufletul boierilor.

Nedelcu se făcu vânăt de mânie, iar stăpânul Zamfirei, întorcându-se către ceilalți doi călăreți, le dete poruncă ca să o lege cot la cot și să o puie pe unul din caii lor. Slugile se aruncară asupra ei, dar nu avură vreme nici să se apropie de dânsa, căci Nedelcu, apucând iute un topor, îl repezi orbiș într-înșii, și boierul pică mort la pământ, cu capul crăpat în două. Tovarășii lui se făcură pe loc nevăzuți. Așa biata Zamfiră a scăpat de a doua oară din lanțul robiei, dar ce folos! Nedelcu peste câteva zile fu prins, ferecat, judecat și spânzurat.

PARAUA: Dar Zamfira?

GALBENUL: În ceasul când iubitul ei se zbătea în streang, dând o lecție de moral poporului adunat, sărmana leșină lângă spânzurătoare și își pierdu mințile pentru totdeauna.

PARAUA (cu spaimă): Cum! nebună?

GALBENUL: Nebună! Din ceasul acela

sărmana simți o ură grozavă asupra oamenilor și părăsi tot, șatre, rude, părinți, pentru ca să se ascundă în mijlocul codrilor. Toată ziua ea alerga cu ochii țintiți înaintea ei ca și când ar fi alungat o umbră și, dacă întâlnea vreun om, țipa cu înfiorare și fugea până ce pica obosită la pământ.

Iar noaptea, când toată natura era cufundată în tăcere, Zamfira începea a cânta cu glas jalnic doinele ce învățase de la Nedelcu, și îndată pe urmă fața ei se lumina de o bucurie necunoscută; ea se apuca la joc atunci, până ce iarăși cădea ca o moartă jos.

Sărmana Zamfiră! ea care era atât de frumoasă, să o fi văzut peste câteva săptămâni, te-ai fi speriat!... Ochii i se înfundaseră în cap, obrajii i se uscaseră, părul ei curgea pe umeri despletit și încâlcit.

Din tot trupul ei atât de bine făcut nu-i rămăseseră decât pielea și oasele. Sărmana Zamfiră! În ce stare ticăloasă o adusese desperarea!

PARAUA ș i GALBENUL (oftează împreună).

GALBENUL (după o scurtă tăcere): Într-o zi câțiva oameni beți, întâlnind-o pe câmp, o luară de goană ca pe o fiară sălbatică, cu gând de a

glumi. Nenorocita fugea speriată, țipând cu groază, când deodată un tânăr ce se găsea pe acolo la vânat se puse înaintea gonașilor și întinse pușca spre ei. Aceștia se făcură pe loc nevăzuți prin tufe, iar Zamfira, apropiindu-se de apărătorul ei, se uită la el cu ochii plini de lacrimi și-i zise: -- M-ai scăpat de la moarte!... ține galbenul ista că ți-a fi cu noroc. După aceasta ea mă dezlegă pe mine din salbă, mă dete în mâna tânărului care sta înlemnit de mirare și se depărtă de dânsul în fuga mare.

PARAUA: Și n-ai aflat ce s-a mai făcut?

GALBENUL: Peste câteva luni ea a murit la mănăstirea Văraticului, după multe dureri grele!

PARAUA: Nenorocirile Zamfirei și ale lui Nedelcu m-au pătruns peste măsură. Dar cu toate aceste, te rog, iubite, să mai scurtezi povestirea întâmplărilor tale, pentru că de-abia ne mai rămâne un ceas pân-în ziuă, și, după cum știi, cântecul cocoșului este pentru noi, ființe neglăsuitoare, un semn de spaimă. Numai oamenilor le este dată dreptatea de a rosti minciuni și parascovenii în ziua mare; iar noi nu putem avea glas decât de la miezul nopții și pân-în zori.

GALBENUL: Nu te îngriji, scumpa mea; voi

căuta să sfârșesc cât mai degrabă, pentru că de când vorbesc mi s-a cam dogit glasul, și mai ales că sunt curios să cunosc și întâmplările tale.

Afară de tânărul la care mă găsesc acum nu am mai avut alți stăpâni decât pe necunoscutul căruia mă dase Zamfira și pe un poet. Cel dintâi avea o figură blândă și frumoasă, un port elegant, un glas pătrunzător, care mă făcură într-o clipală prietenul său.

Toată persoana lui avea un ce magnetic care mă trăgea la el, și mărturisesc că din ceasul cum am intrat în mâinile lui, m-am simțit gata de a-mi jertfi și viața pentru dânsul!... Însemnat-ai, draga mea, ce înrâurire are fizionomia unor persoane asupra inimilor și putut-ai vreodată să-ți tălmăcești misterul simpatiei? De unde vine că deodată te simți robit la privirea unei figuri, făr' a-ți putea da seama de ceea ce simțești? De unde vine...

PARAUA: Acuși cântă cocoșul.

GALBENUL (zâmbind): Am înțeles!... Dar dacă mă întind cu vorba așa de mult asupra simpatiei, aceasta o fac pentru ca să poți înțelege cum de am fost în stare să-mi pun eu zilele în pericol pentru ca să scap pe stăpânul meu de la moarte. Nu râde și nu socoti că mă

laud, căci nu am slăbăciunile oamenilor. Eu, precum mă vezi, ființă mică și neînsemnată, m-am împotrivit dușmanului ce-l amenința, m-am luptat cu el, l-am biruit și am scos din ghearele morții pe singurul om din lume ce mi-a insuflat dragoste.

Să fi fost oricare altul în locul lui îl lăsam să piară, căci, deși oamenii ne slăvesc pe noi, monedele, știi că din împotrivă noi nu-i avem la ochi buni.

PARAUA (cu nerăbdare): Nu-ți lăsa iar sugetul, frate.

GALBENUL: Tânărul meu iubea o damă cu multe grații, cu mult spirit și cu mult urât bărbat.

PARAUA: Iar o istorie de amor și de bărbat urât?

GALBENUL: Toate istoriile din lume sunt drese cu amor, acesta este cel mai vechi și cel mai cu gust mezelic al unei întâmplări; cât pentru bărbatul urât, se tălmăcește lesne prin nătângia oamenilor care repetează, de când mitologia, istoria Afroditei cu Vulcan. Eu, dacă aș fi domn într-o țară, aș face o pravilă după care numai oamenii cei frumoși ar avea drept să se căsătorească cu femei frumoase, iar cei urâți

ar fi siliți să ia pe cele urâte, și prin chipul acesta sunt sigur că aș curma răul nestatorniciei și al necredinței. Ah! Doamne! De ce nu-s domn!

PARAUA: Pentru că ești numai un biet ban.

GALBENUL: Mihai Viteazul încă a fost ban, dar s-a făcut erou stăpânitor, încât a tremurat Țarigradul la numele lui. Eu sunt ban de Olanda și, deși nu-mi este dat a fi niciodată domn, gândesc că pot să fac domni!

PARAUA: Pare că cântă cocoșul.

GALBENUL: Cu vorba de cocoș mă faci un pui de găină.

Iată dar că mă întorc la tânărul meu.

La unul din balurile strălucite ce s-au dat în iarna trecută, el sta deoparte și vorbea cu o damă de cele pe care politețea veacului nostru le numește mobili, când deodată un cavaler strâns în frac, ce ținea două dame de mână, se opri dinaintea lui și îi făcu întrebare dacă preferează un înger sau un drac? Aceasta era o figură de la mazurcă. Tânărul meu se sculă pe picioare și răspunse zâmbind că: „fiind sigur să meargă în iad după moartea lui, vroiește să câștige mai dinainte favorul dracilor și că, în urmare, îi preferează mai mult decât pe îngeri". Atunci cavalerul îi prezentă mâna unei din

ambele dame și se depărtă jucând cu ceealaltă.

Acea mână era atât de mică și albă!... brațul ei era atât de alb și rotund, încât ochii tânărului meu, lunecând de pe mână pe braț, de pe braț pe umeri, și de pe umeri pe figură, au făcut în câteva secunde cel mai frumos voiaj din lume, dar totodată și inima lui, urmând drumul ochilor, se găsi departe de starea liniștită în care se afla c-un minut mai înainte. El sta cufundat într-o mirare sau, mai bine zicând, într-o admirare adâncă, ce îl înlemnise pe loc, și când dulcele glas al damei îl scoase din acel vis dumnezeiesc, el se trezi înamorat ca șaptezeci de amorezi.

-- La ce gândești, domnul meu, cu atâta țintire?... îl întrebă dama.

-- Gândesc, doamna mea, -- răspunse el -- că dacă iadul e locuit de draci ca d-ta, el trebuie să fie raiul acel făgăduit sufletelor plăcute lui Dumnezeu.

Dama începu a râde, arătând niște dinți de mărgăritar, și zise:

-- Se vede, domnule, că ai mare plecare pentru iad, de vreme ce cauți să te faci păcătos spunând neadevăruri.

-- Ce poate fi mai plăcut decât un păcat care

să-mi meriteze drept osândă compania d-tale?

Aceste puține cuvinte fură zise în vreme ce amândoi făceau figura mazurcii. Stăpânul meu duse dama la locul ei și, până a nu se depărta, primi din parte-i făgăduința de a juca un contradans împreună.

Peste puțin orchestra începu acel mult dorit contradans. Tinerii mei aleseră locul lor și făcură cea întâi figură făr-a se vorbi nici un cuvânt. Amândoi stau pe gânduri ca nealtădată, dar mai ales stăpânul meu era tulburat de tot și nu putea găsi nici două cuvinte ca să înceapă convorbirea. Amorul e cel mai mare dușman al limbii și al minții; pe una o leagă și pe alta o amețește întratâta, încât omul cel mai cu spirit poate atunci să fie socotit de prost. Această tăcere s-ar fi prelungit încă mult, dacă nu ar fi curmat-o prin o întrebare ce-i făcu asupra unei persoane ce le făcea vis-ŕ-vis la contradans.

-- Cum o găsești pe doamna G?... așa-i că-i frumoasă de tot în astă seară?

-- Cu adevărat -- răspunse stăpânul meu -- frumoasă pe cât poate fi o statuie fără viață și fără suflet. Ea domnește asupra ochilor, iar nicidecum asupra inimilor.

-- Cu atât mai mult dar ea merităză slăvirea

d-voastră, pentru că puteți gusta în pace plăcerea de a o privi.

-- Aveți toată dreptatea, dar natura noastră e atât de ciudată, că omul cel mai pașnic iubește a se războ cu sineși în preajma unei figuri frumoase. Acea luptă sufletească are un farmec ascuns ce se revarsă asupra lucrurilor care-l împrejură, le împodobește, le înviază și îl face pe om a se crede într-o altă lume.

-- Ce fel e acea lume? întrebă dama zâmbind.

-- Aceea e o lume de năluciri plăcute, de sperări măgulitoare, de podoabe dumnezeiești, un rai de îngeri sau, mai bine zicând, un iad ca acela al cărui locaș seamănă d-tale.

-- La care număr crezi, domnule, că se pot sui complimentele ce s-au zis în astă seară prin bal?

Contradansul era acum pe la sfârșit; cele de pe urmă acorduri răsunau vesel în salonul acela plin de lumină, și focul veseliei lucea în ochii tuturor damelor și ai cavalerilor. Stăpânul meu se plecă spre dama sa și-i zise cu glasul tremurător:

-- Sunt lucruri, doamna mea, care nu ar trebui să aibă sfârșit.

-- De pildă? întrebă ea.

-- Contradansul acesta.

Dama se făcu că nu înțelege și răspunse râzând: „Ideea unui dans veșnic nu mi-a trecut încă prin minte, și aș fi curioasă să văd figura ce ar face niște persoane care ar fi osândite a dănțui toată viața lor".

Tânărul se mâhni mult la aceste cuvinte și s-ar fi depărtat de dânsa cu desperarea în suflet, dacă ea nu l-ar fi mângâiat prin o dulce căutătură. Din minutul acela însă el fu nebun ca un amorez și înamorat ca un nebun. E de prisos să mai adaug că în tot cursul balului el nu mai avu ochi decât pentru iubita lui.

PARAUA: Dar ea?

GALBENUL: Ea, ca o femeie bine crescută, își stăpânea ochii cât putea, dar oricât făcea, tot îi scăpa destul de ades în partea lui.

Ajungând acasă, tânărul, îmbătat de delirul dragostei, se puse pe scris răvașe de amor atât de înfocate, că putea să frigă degetele, și alese dintre toate pe următorul, pe care îl și trimise damei.

„Doamna mea,Viață sau moarte! Cu un cuvânt puteți să-mi dați una din două. Nu aș îndrăzni să vi le scriu aceste, dacă nu aș ști că aveți un spirit prea mare pentru ca să vă mâniați și o inimă prea nobilă pentru ca să

râdeți de nebunia în care m-a aruncat balul de ieri" .

Iată răspunsul ce primi peste două ceasuri: „Domnul meu,Mâine, când s-a face ziuă, te aștept la rediu cu doi prieteni ai mei, un martor și un secundant; te cred prea bine crescut pentru ca să lipsești de a veni să iei răspunsul ce meritezi.

BĂRBATUL"

Îmi este peste putință ca să-ți descriu mirarea ce cuprinse pe stăpânul meu la citirea acestor rânduri, iar ceea ce îl despera mai mult era de a gândi la poziția critică în care adusese pe iubita lui.

A doua zi el se găsi la rediu, la ceasul hotărât, cu o cutie de pistoale și cu doi prieteni ai lui, dintre care unul, fiind poet, îi făgădui ca mângâiere o frumoasă elegie asupra morții lui. Ambele părți protivnice se închinară una la alta în tăcere; locul duelului se hotărî de secundanți, și stăpânul meu, și dușmanul său se puseră față-n față la depărtare de cincisprezece pași.

Semnul se dete de către un martor și deodată bărbatul slobozi pistolul. Eu însă care pândeam din buzunarul jiletcii, unde mă aflam, toate mișcările dușmanului nostru, simțind că

plumbul lui venea spre noi, prin o repede mișcare mă pusei drept în contra lui și îi amorții astfel lovitura. Plumbul pică jos rușinat, și stăpânul meu scăpă cu viața teafără. Iată, scumpa mea, cum l-am scos eu de la moarte. Ei bine! știi cum mi-a răsplătit pentru fapta mea?... dându-mă unui sărac bătrân care, întâlnindu-l în uliță, când se întorcea de la rediu, îi ceru pomană cu o mână, în vreme ce cu cealaltă îi dete un răvaș de la iubita lui.

PARAUA: Ce nerecunoștință! Și cum ai scăpat de la acel calic?

GALBENUL: Poetul ce slujise de martor duelului, văzând o astfel de nelegiuire din partea prietenului său, mă scoase din mâinile săracului, dându-i trei galbeni pentru mine, și mă păstră la dânsul ca o monedă rară, care, după cum zicea el, avea meritul de a fi poetică.

PARAUA: Ș-apoi pas de mai zi că poeților le lipsește o doagă.

GALBENUL: Aceasta o zic numai acei cărora le lipsesc două doage.

PARAUA: Spune-mi, te rog, ce fel de lighioaie era acel poet?...

Căci trebuie să știi că doresc de mult a mă lămuri asupra acestui soi de oameni ce se zic

cântăreți.

GALBENUL: În adevăr ei își dau acest titlu cu mare siguranță, dar crede că puțini am cunoscut care să fi știut a cânta două note. Glasul lor stă în condei. Deosebitele scârțâituri ce face acest instrument pe hârtie produc câteodată niște armonii poetice, care încântă sufletul și închipuirea. De pildă aici în țările românești...

PARAUA: Lasă pildele, scumpul meu, pentru ca să nu se supere acei ce merită de a fi trecuți sub tăcere.

GALBENUL: Ai dreptate; nu este ființă mai țâfnoasă ca poetul fără talent.

PARAUA: În care număr îl pui pe acela la care te-ai aflat?

GALBENUL: Îl socot între poeții cu viitor. El avea numai un defect, o uitare curioasă, care-i pricinuia o mulțime de desplăceri și care a fost și pricina despărțirii noastre. Un lucru iar m-a mirat mult la el: niciodată versurile ce scria nu erau în analogie cu starea sufletului său; vreau să zic că, în contra altor poeți, el făcea elegii duioase când avea vro bucurie mare și, dimpotrivă, cântece vesele când era mâhnit... Dar pentru ca să înțelegi mai bine această nepotrivire, trebuie să-ți descriu ziua în care el

a compus una din cele mai triste poezii ale lui, intitulată Desperarea.

Într-o dimineață de primăvară el se trezi voios, pe cât poate fi un om ce a petrecut o noapte plăcută la bal și care, când deschide ochii, vede un cer frumos dinaintea lui. Păsările îi cântau pe la ferestre și razele soarelui se jucau vesel pe patul lui. Toate lucrurile părea că se împodobiseră înadins pentru ca s[...]ndemne a gusta bunătățile lumii, și cu adevărat el însuși simțea în inimă acea mulțumire liniștită pe care nici o grijă nu o amenință. Cu toate aceste poetul meu luă degrabă condeiul și scrise într-un album următoarele versuri:

Ce soartă nemiloasă
E soarta ce m-apasă!
Ades în desperare eu stau și mă gândesc,
După-orice mulțumire,
Necazuri și mâhnire
Ca o răsplată crudă asupră-mi năvălesc.

Peste puțin el se îmbr[...]n haine noi; își puse un frac care-i desena o talie cu adevărat elegantă; feciorul îi încreți părul după modă, și el, după ce își găti toaleta, se duse în fața psișelei, unde, zâmbindu-și cu dragostea unei tinere cochete, adăugă această a doua strofă la

cea dintâi:

La orice pas în viață
Simțirea-mi se îngheață
Și de dezgustul lumii amar mă simt cuprins;
Plăcerea tinereții
Și farmecul frumseții
Îmi par nimic, căci focul din inimă-mi s-a stins!

Feciorul intră în odaie aducând gazetele românești. Tânărul meu le luă iute și își ținti ochii cu bucurie asupra unuia în care se găsea un articol plin de laude pentru talentul lui în poezie. Nu pot să-ți descriu mulțumirea ce se zugrăvea pe fața sa, în vreme ce citea pentru a treia oară pasajele măgulitoare din acea gazetă; și măcar că sufletul lui era plin de mândrie, iată ce versuri mincuinoase el compuse îndată:

Gloria-mi zâmbi odată
Și-n calea-i luminată
O tainică sperare de suflet mă trăgea.
Voiam atunci în lume
Să dobândesc un nume...
Eram copil!... și lumea atunci încă-mi zâmbea.

PARAUA: Da' bine că-i de necrezut!

GALBENUL: Așteaptă că încă nu-i tot. După

ce prescrise acele versuri, el se sui într-o trăsură elegantă și se duse la o damă frumoasă ca raiul lui Mohamed, pe care o iubea cu tot focul unui suflet de tânăr poet. Acea vizită fu pentru dânsul epoca cea mai fericită din viața lui, căci se încredință de amorul îngerului adorat.

Ei bine, soro, când se întoarse acasă, el sfârși bucata de poezie începută dimineața prin următoarele strofe:

Ca șoimul tânăr încă
Ce saltă de pe stâncă,
Și, vrând la cer să zboare, jos pică fărâmat,
Așa trista-mi junie
Ș-a mea sperare vie
Din visul lor de aur în pulbere-au picat.
Acum s-au trecut toate!
Acum nimic nu poate
Răsunet să mai nască în pieptu-mi obosit.
Acum glorie, iubire,
Le văd ca nălucire,
Ca umbre ce-n pustiuri de mult m-au părăsit!

PARAUA: Poetul tău n-avea nici cât de puțină simțire.

GALBENUL: Ba, dinpotrivă, te pot încredința că avea prea multă.

PARAUA: Apoi dar vroia numaidecât să

adevereze proverbul ce zice: „minciunos ca un poet".

GALBENUL: Zi mai bine: uitit ca un poet; căci din pricina acelei uitări m-a depărtat pe mine de la sânul lui.

PARAUA: Ce fel?

GALBENUL: M-a dat, făr-a băga de seamă, în plata subscrierii la un jurnal ce iese acum în Iași: Propășirea.

PARAUA : Cui te-a dat?

GALBENUL: Tânărului la care ne găsim acum împreună și care este unul din redactorii foaiei.

PARAUA: Allah! de-a fi auzit toate cele ce-am spus în astă noapte, el îi în stare să ne puie în gazeta lui.

GALBENUL: Măcar de ne-ar pune, ca să ne facă nemuritori.

PARAUA (coborând glasul): Ce opinie ai de stăpânul nostru?

GALBENUL: Îm pare un tânăr...

Deodată cântecul unui cocoș răsună în odaie, și glasul monedelor mele se curmă pe loc. Ciuda ce mă cuprinse asupra acelei păsări blestemate nu se poate tălm[...]n cuvinte, dar mărturisesc că în minutul acela aș fi avut multă plăcere a privi într-o frigare pe acel cocoș, fiindcă glasul

lui mă oprise de a cunoaște opinia galbenului asupra mea; opinie dreaptă și nepărtinitoare, căci, după socotința mea, banul este cea mai sigură piatră de cercare a firii omenești.

N.B. A doua zi, când m-am trezit, am avut curiozitate să văd de aproape galbenul și paraua care îmi prilejuiseră o noapte atât de interesantă prin convorbirea lor, dar din nenorocire am scăpat paraua dintre degete și am văzut-o, cu mare mâhnire, picând între scândurile camerei mele. Rog dar pe iubiții mei cititori ca să binevoiasc[...]ngădui până ce voi scoate-o din locul unde s-a ascuns, pentru ca să le pot împărtăși istoria ei.

(1844)